

PK VIII TK 44.2021

SK 18/21

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

W związku ze skargą konstytucyjną M J. o stwierdzenie, że art. 767⁴ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1965 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021, poz. 1805 ze zm.), w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie”, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

- na podstawie art. 42 pkt 7 i art. 63 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) –

przedstawiam następujące stanowisko:

postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393) – wobec niedopuszczalności wydania wyroku.

UZASADNIENIE

Skargę konstytucyjną złożono w związku z następującym stanem faktycznym.

Skarżący wniósł do Sądu Rejonowego w T powództwo o pozbawienie wykonalności tytułów wykonawczych.

Postanowieniem z maja 2019 r., sygn , Sąd Rejonowy w T Wydział Gospodarczy udzielił zabezpieczenia roszczenia Skarżącego poprzez zawieszenie postępowań egzekucyjnych prowadzonych przeciwko Skarżącemu przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w T (sygn. postępowań komorniczych:). W dniu czerwca 2019 r. Skarżący dowiedział się o wszczęciu przeciwko niemu egzekucji pod sygnaturami pomimo wydania w/wym. postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia.

W dniu czerwca 2019 r. Skarżący złożył skargę na czynność komornika (polegającą na zajęciu wierzytelności dłużnika – Skarżącego), którą Sąd Rejonowy w T Wydział Cywilny oddalił postanowieniem z listopada 2019 r., sygn. . W uzasadnieniu tego postanowienia powołano się na okoliczność, iż postanowieniem z lipca 2019 r., sygn. , Sąd Rejonowy w T Wydział Gospodarczy, rozpoznając zażalenie pozwanego (a wierzyciela w postępowaniu egzekucyjnym prowadzonym przeciwko Skarżącemu), uchylił postanowienie z maja 2019 r. o udzieleniu zabezpieczenia i oddalił wniosek Skarżącego w tym przedmiocie.

Na skutek zażalenia Skarżącego Sąd Okręgowy w K Wydział Gospodarczy Odwoławczy, postanowieniem z listopada 2019 r., sygn. , zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w T z lipca 2019 r. w ten sposób, że udzielił zabezpieczenia powództwa Skarżącego

przez zawieszenie postępowań egzekucyjnych prowadzonych pod sygnaturami

W tych okolicznościach Skarżący, w dniu grudnia 2019 r., wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Rejonowego w T z listopada 2019 r., wskazując, że postanowienie o uchyleniu zabezpieczenia z lipca 2019 r. nie było prawomocne i zostało zmienione.

Postanowieniem z kwietnia 2020 r., sygn. , Sąd Okręgowy w K Wydział Cywilny Odwoławczy odrzucił zażalenie, uznając je za niedopuszczalne w świetle art. 767⁴ § 1 k.p.c. Orzeczenie to jest ostateczne i nie przysługuje od niego środek zaskarżenia. Z tym orzeczeniem Skarżący wiąże naruszenie swych konstytucyjnych praw.

Zdaniem Skarżącego, zaskarżony przepis art. 767⁴ § 1 k.p.c., w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie”, narusza art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji. Uzasadniając przedstawiony zarzut, Skarżący w pierwszej kolejności wyjaśnił, w jaki sposób postrzega „prawo do sądu” w perspektywie podstawowego, z punktu widzenia zakresu gwarancji określonych w art. 45 ust. 1 ustawy zasadniczej, pojęcia „sprawy”. Skarżący pojęcie „sprawy”, w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, wiąże bezpośrednio z jej rozpoznawaniem przez sąd. Stwierdził więc, że skoro „sprawą” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji jest rozstrzygnięcie sporu o określone „prawo”, to wydanie ostatecznego, prawomocnego orzeczenia w tej „sprawie” kończy spór przed organami władzy sądowej. O ile jednak wydanie ostatecznego, prawomocnego orzeczenia „w sprawie” kończy spór przed organami władzy sądowej, to dalsze czynności przed organami egzekucyjnym są co prawda jedynie kontynuacją „sprawy”, ale nie jest to kontynuacja „przed sądem”. Skarżący wywodzi z tego, iż akt w postaci skargi na czynność komornika konstytuuje nową „sprawę” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Wnosząc taką skargę, Skarżący domagał się zatem udzielenia

ochrony prawnej w zakresie „nowego sporu”. Chodzi tu o ochronę – udzieloną przez niezawisły i bezstronny sąd – w związku z decyzją komornika, czyli organu pozasądowego w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Skarżący wyjaśnił, iż o ile dla wierzyciela egzekucja jest istotnie kontynuacją postępowania procesowego, o tyle dla dłużnika złożenie skargi na czynności komornika powoduje „powstanie «nowej» odrębnej «sprawy» o ochronę określonych praw” (skarga konstytucyjna, s. 4). Przedstawione przez Skarżącego twierdzenia mają charakter wyjściowego założenia do – jawiącego się jako zasadniczy – zarzutu, iż kwestionowana regulacja narusza prawo do dwuinstancyjnego postępowania (art. 176 ust. 1 Konstytucji) w związku z prawem do rzetelnej procedury sądowej i prawem do „właściwego sądu” II instancji (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Skarżący podkreślił bowiem, iż zakres przedmiotowy prawa do dwuinstancyjnego postępowania sądowego jest wyznaczony przez konstytucyjne pojęcie sprawy oraz że obowiązywanie zasady dwuinstancyjnego postępowania nie ogranicza się wyłącznie do głównego nurtu postępowania sądowego, ale obejmuje również kwestie rozstrzygane incydentalnie, wpadkowo – jeżeli dotyczą praw lub obowiązków danego podmiotu.

Przed merytorycznym odniesieniem się do przedstawionych zarzutów niekonstytucyjności należy rozważyć dopuszczalność skargi konstytucyjnej. Wprawdzie przedmiotowej skardze konstytucyjnej nadano już – postanowieniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 lutego 2021 r., sygn. Ts 104/20 – dalszy bieg (odmawiając nadania dalszego biegu jedynie w części dotyczącej wzorca kontroli z art. 176 ust. 2 Konstytucji), jednak nawet zakończenie tego etapu badania skargi konstytucyjnej nie wyłącza dalszej oceny warunków wniesienia skargi konstytucyjnej, dokonywanej już na kolejnym etapie postępowania. Postanowienie o przekazaniu skargi konstytucyjnej do rozpoznania przez odpowiedni skład Trybunału nie przesądza bowiem ostatecznie o dopuszczalności jej merytorycznego rozpatrzenia. Trybunał ma, na każdym etapie postępowania, obowiązek ustalania, czy merytoryczna ocena zarzutów określonych w badanej skardze konstytucyjnej

jest w ogóle dopuszczalna, a, rozpoznając sprawę, nie jest związany stanowiskiem zajęтым w zarządzeniu lub postanowieniu zamykającym wstępne rozpoznanie. Kontrolując istnienie pozytywnych oraz brak ujemnych przesłanek procesowych, Trybunał może dojść do wniosków odmiennych niż te, które zostały uprzednio wyrażone w postanowieniu wydanym na etapie wstępnego rozpoznania konkretnej skargi konstytucyjnej (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., sygn. SK 10/08, OTK ZU nr 9/A/2010, poz. 99 oraz postanowienia: z dnia 30 czerwca 2008 r., sygn. SK 15/07, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 98; z dnia 11 września 2012 r., sygn. SK 19/12, OTK ZU nr 8/A/2012, poz. 98 i z dnia 18 grudnia 2019 r., sygn. SK 71/19, OTK ZU z 2020 r., seria A, poz. 2).

Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, może wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego, kierując ją przeciwko aktowi prawnemu, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach, prawach albo obowiązkach konstytucyjnych. Skargę wnosi się „na zasadach określonych w ustawie”, przy czym obecnie jest to ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 2393; dalej: „u.o.t.p.TK”). Wynikające z art. 79 ust. 1 Konstytucji uprawnienie do złożenia skargi konstytucyjnej może być zatem realizowane jedynie w zakresie przewidzianym w u.o.t.p.TK i po spełnieniu określonych w niej wymagań formalnych.

Przesłanki kontroli konstytucyjności inicjowanej skargą konstytucyjną określa art. 79 ust. 1 Konstytucji. Pierwszą z nich jest wymaganie, by sąd lub organ administracji publicznej wydał orzeczenie na podstawie aktu normatywnego, czyli – w praktyce – w oparciu o konkretny przepis lub przepisy, na podstawie których, w procesie stosowania prawa, zdekodowana została norma zastosowana w sprawie skarżącego. Druga wymaga uzyskania ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej rozstrzygającego o tych wolnościach lub

prawach, trzecia zaś wiąże się z koniecznością wykazania, że ustawa lub inny akt normatywny, będące podstawą ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie skarżącego, stanowią źródło naruszenia jego wolności lub praw.

Przesłanki określone w art. 79 ust. 1 Konstytucji, warunkujące dopuszczalność skargi konstytucyjnej, są ściśle związane z wymogami formalnymi, których dopełnienie ciąży na skarżącym. Zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 1-3 u.o.t.p.TK, skarga konstytucyjna zawiera określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do których skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją, wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego i w jaki sposób – zdaniem skarżącego – zostały naruszone, oraz uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na poparcie tego zarzutu. Do skargi należy dołączyć wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie wydane na podstawie przepisu, którego niezgodności z Konstytucją domaga się skarżący, oraz wyrok, decyzję lub inne rozstrzygnięcie potwierdzające wyczerpanie przez skarżącego drogi prawnej (art. 53 ust. 2 pkt 1 i 2 u.o.t.p.TK).

W przedmiotowej sprawie wątpliwości budzi spełnienie pierwszej z wymienionych w art. 79 ust. 1 ustawy zasadniczej przesłanek dopuszczalności skargi konstytucyjnej – wymogu, by przedmiotem zaskarżenia był akt normatywny (w praktyce – przepis lub przepisy), na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej wydał orzeczenie, naruszające prawa lub wolności konstytucyjne skarżącego.

Konkretny charakter kontroli konstytucyjności inicjowanej skargą konstytucyjną oraz istota tego instrumentu prawnego, stanowiącego nadzwyczajny i zindywidualizowany (przysługuje „każdemu”) środek ochrony wolności i praw, przesądzają, że ocena konstytucyjności norm prawnych w postępowaniu wszczętym w wyniku skargi konstytucyjnej nie może abstrahować od stanu faktycznego sprawy, na tle której skargę wniesiono, i sytuacji prawnej skarżącego (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 stycznia 2006 r., sygn. SK 44/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 12). Okoliczności faktyczne, stanowiące tło badanej sprawy, wyznaczają określony kontekst kontroli konstytucyjności dokonywanej przez Trybunał Konstytucyjny. Granice tej kontroli określa bowiem nie tylko żądanie skarżącego, ale również podstawa prawna ostatecznego rozstrzygnięcia wydanego w jego sprawie, w ramach którego żądanie to musi się mieścić, przy czym chodzi tu o przepis lub fragment przepisu (normę prawną), który rzeczywiście stanowił podstawę konkretnego rozstrzygnięcia (*vide* – wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 18 października 2011 r., sygn. SK 39/09, OTK ZU nr 8/A/2011, poz. 84 i z dnia 8 października 2015 r., sygn. SK 11/13, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 144). Szersze ujęcie przedmiotu kontroli nie jest prawnie dopuszczalne (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 17 września 2012 r., sygn. SK 12/10, OTK ZU nr 8/A/2012, poz. 100 i z dnia 28 lipca 2015 r., sygn. SK 14/14, OTK ZU nr 7/A/2015 r., poz. 119), gdyż prowadziłoby do uruchomienia kontroli abstrakcyjnej, a więc realizowanej w oderwaniu od płaszczyzny stosowania kwestionowanych przepisów, i upodabniałoby skargę konstytucyjną do skargi powszechnej (*actio popularis*).

Powyższe konkluzje stawiają zatem w pierwszej kolejności pytanie o zakres postulowanej przez Skarżącego kontroli konstytucyjności art. 767⁴ § 1 k.p.c. Przepis ten ma następujące brzmienie:

„Art. 767⁴ § 1. Zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie.”.

Zgodnie z *petitum* skargi konstytucyjnej unormowanie to jest przedmiotem konstytucyjnych wątpliwości Skarżącego jedynie w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie”, jednak przyjęte w skardze konstytucyjnej zawężenie ma *de facto* pozorny charakter. Istotą art. 767⁴ § 1 k.p.c. jest bowiem właśnie ustanowienie zasady, iż wniesienie zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji jest w postępowaniu egzekucyjnym dopuszczalne jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie. To rozwiązanie, jak wskazuje się w doktrynie, wynika ze specyfiki postępowania egzekucyjnego i nie pozbawia dłużnika sądowej kontroli prawidłowości czynności egzekucyjnych, gdyż założeniem art. 759 § 2 i 767 k.p.c. jest zapewnienie ciągłego nadzoru judykacyjnego nad tokiem egzekucji (*vide* – I. Gil, teza 4 do art. 767⁴, [w:] E. Marszałkowska-Krześ [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Legalis 2021). Co jednak ważniejsze, rozwiązanie przyjęte w art. 767⁴ § 1 k.p.c., limitujące dopuszczalność zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji w postępowaniu egzekucyjnym, nie różni się – co do wyrażanej przez nie zasady – od reguły dotyczącej zaskarżalności zażaleniem postanowień sądu pierwszej instancji w postępowaniu rozpoznawczym. W obu sytuacjach ustawodawca zakłada bowiem, iż zaskarżalność postanowienia sądu pierwszej instancji zażaleniem nie jest regułą, a zażalenie jest dopuszczalne jedynie w wypadkach wskazanych w ustawie. Odmienna jest natomiast przyjęta przez ustawodawcę legislacyjna metoda wyrażenia tej podstawowej zasady. Przepisy normujące postępowanie egzekucyjne nie przewidują bowiem regulacji ogólnej, zawierającej katalog postanowień podlegających zaskarżeniu zażaleniem, tak jak czynią to przepisy art. 394 § 1 i art. 394^{1a} § 1 k.p.c. W postępowaniu egzekucyjnym dopuszczalność zażalenia wynika z przepisów dotyczących danej instytucji prawa egzekucyjnego, zarówno ogólnych, jak i normujących poszczególne sposoby egzekucji, przy czym można dokonać klasyfikacji postanowień, na które służy zażalenie, na postanowienia sądu wydane na skutek rozpoznania skargi na czynności komornika (np. art. 768 k.p.c. – czynność komornika w postaci ukarania grzywną) lub zarzutów (np. art. 1028 § 3 k.p.c. – dokonany przez komornika

plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości), samodzielne postanowienia sądu (art. 795 § 1 k.p.c. – nadanie przez sąd klauzuli wykonalności) oraz postanowienia, które mogą być wydane na skutek skargi na czynności komornika lub samodzielnie (np. art. 828 k.p.c. – zawieszenie lub umorzenie postępowania egzekucyjnego przez sąd lub przez komornika) [vide – O. Marcewicz, teza 5 do art. 767⁴, [w:] T. Zembrzuski [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, Tom II, LEX nr 10961/2021]. Trzeba jednocześnie podkreślić, iż sytuacje wskazane w przepisach części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym nie wyczerpują bynajmniej zakresu dopuszczalności zażalenia na pierwszoinstancyjne postanowienie sądu w postępowaniu egzekucyjnym. Jeżeli bowiem zaskarżalność danego postanowienia nie została przewidziana w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, należy jeszcze ustalić, czy dane postanowienie może być zaskarżone zażaleniem na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów o procesie, tj. art. 394 § 1 i art. 394^{1a} § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Dopiero w ten sposób możliwe jest ustalenie pełnego katalogu postanowień podlegających zaskarżeniu zażaleniem w postępowaniu egzekucyjnym. W doktrynie podejmuje się próby stworzenia takiego katalogu oraz klasyfikowania postanowień zaskarżalnych zażaleniem. Można przyjąć, iż w postępowaniu egzekucyjnym są trzy grupy postanowień sądu zaskarżalnych zażaleniem:

- 1) postanowienia sądu kończące postępowanie egzekucyjne (art. 394 § 1 *in principio* w związku z art. 13 § 2 k.p.c.);
- 2) postanowienia wymienione w art. 394 § 1 lub art. 394^{1a} § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., tj. niekończące postępowania egzekucyjnego, jeżeli przewidziane w nich przypadki są aktualne w postępowaniu egzekucyjnym (mogą być stosowane odpowiednio) oraz

- 3) postanowienia sądu wymienione w części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym (*vide* – T. Ereciński, H. Pietrkowski, teza 9 do art. 767⁴, [w:] T. Ereciński [red.], *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom V. Postępowanie egzekucyjne*, LEX nr 10719/2016).

W piśmiennictwie wskazuje się, że do postanowień sądu zaskarżalnych w postępowaniu egzekucyjnym należy zaliczyć jeszcze postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie nadania klauzuli wykonalności orzeczeniu sądu państwa obcego lub rozstrzygnięciu innego organu państwa obcego lub ugodzie zawartej przed takim sądem lub przez te podmioty zatwierdzonej (art. 1151¹ § 3 k.p.c.) oraz postanowienia w przedmiocie stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody przed nim zawartej (art. 1214 § 4 k.p.c.) [*vide* – A. Marciński, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2011, s. 238].

Należy podkreślić, iż katalog pierwszoinstancyjnych postanowień sądu, które podlegają – w postępowaniu egzekucyjnym – zaskarżeniu zażaleniem jest bardzo rozbudowany i obejmuje rozstrzygnięcia o różnym charakterze i przedmiocie. Jednym tylko z elementów tego zbioru są postanowienia sądu, które zapadają w następstwie rozpoznania skargi na czynności komornika [np. – poza wymienionym już art. 768 – także art. 770 § 5 (dot. ustalenia przez komornika kosztów postępowania egzekucyjnego), art. 839 § 2 (dot. ograniczenia egzekucji), art. 859 (dot. zwrot wydatków i wynagrodzenia dozorczy), art. 870 § 2 (dot. udzielenia przybicia) czy art. 946 § 2 (dot. wydzielenia spod egzekucji części nieruchomości) k.p.c.]. Trzeba w tym miejscu zarazem przypomnieć, że znakomita większość czynności egzekucyjnych należy do komornika, gdyż – zgodnie z art. 759 § 1 k.p.c. – jedynie wyraźne zastrzeżenie w ustawie przyznaje w tym zakresie wyłączną kompetencję sądowi, zaś skarga na czynności komornika, jako najbardziej charakterystyczny dla sądowego postępowania egzekucyjnego środek zaskarżenia, przysługuje w zasadzie na każdą czynność komornika – zarówno decyzyjną

(orzeczniczą), podejmowaną w postaci postanowienia lub zarządzenia, jak i ściśle wykonawczą – faktyczną (manualną) oraz na zaniechanie dokonania czynności przez komornika (*vide* – A. Marciniak, *op. cit.*, s. 241). Istnieje przy tym pewna grupa czynności, których może dokonywać zarówno komornik, jak i sąd, dlatego też sytuacje, w których przysługuje zażalenie na postanowienie sądu wydane w następstwie rozpoznania skargi na czynności komornika, można podzielić na te, w których przepis dopuszcza *expressis verbis* zażalenie na postanowienie sądu wydane w następstwie rozpoznania skargi na czynności komornika [np. – poza wymienionymi już art. 768, 870 § 2 i art. 946 § 2 k.p.c. – art. 767³ (odrzucenie skargi na czynności komornika) czy art. 950 (opis i oszacowanie zajętej nieruchomości) k.p.c.] i te, w których przepis ogólnie dopuszcza zażalenie na postanowienie sądu, mogące być zarówno postanowieniem „samoistnym” (gdy sąd orzeka jako organ egzekucyjny), jak i wydanym wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika [np. 804 k.p.c. (postanowienie o odmowie wszczęcia egzekucji) czy art. 828 (postanowienie o zawieszeniu lub umorzeniu postępowania egzekucyjnego) k.p.c.]. Trzeba też pamiętać, iż na gruncie odpowiednio stosowanego w postępowaniu egzekucyjnym art. 394 § 1 *in principio* k.p.c. w orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtowało się stanowisko, zgodnie z którym pojęcie „postanowienie kończące postępowanie w sprawie” w postępowaniu egzekucyjnym należy – ze względu na specyfikę i charakter tego postępowania – rozumieć nie tylko jako postanowienie definitywnie kończące postępowanie, ale również postanowienie, które kończy samodzielną (zasadniczą) jego część. Stąd też Sąd Najwyższy uznał za zaskarżalne postanowienie sądu oddalające skargę na czynność komornika, jeśli czynność ta zmierza do zakończenia postępowania egzekucyjnego w przedstawionym rozumieniu (*vide* – T. Ereciński, H. Pietrkowski, teza 9 do art. 767⁴, [w:] T. Ereciński [red.], *op. cit.* i omówione tam orzecznictwo]. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż w świetle stanowiska Sądu Najwyższego postanowienie sądu wydane wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika, polegającą na zajęciu wierzytelności dłużnika (taka właśnie czynność komornika była

przedmiotem skargi Skarżącego, oddalonej – w Jego sprawie – postanowieniem Sądu Rejonowego w T z listopada 2019 r., od którego zażalenie Skarżącego odrzucono, jako niedopuszczalne, postanowieniem Sądu Okręgowego w K z kwietnia 2020 r.), „nie jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie, ponieważ przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują w takim wypadku dalszy etap postępowania egzekucyjnego” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2007 r., sygn. II CNP 206/07, LEX nr 817510; podobnie – w odniesieniu do zajęcia emerytury dłużnika – postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 sierpnia 2005 r., sygn. I CNP 4/05, LEX nr 1110926).

Odnosząc powyższe ustalenia do postulowanego w skardze konstytucyjnej zakresu zaskarżenia art. 767⁴ § 1 k.p.c. (o ile odczytać literalnie jej *petitum*), należy w pierwszej kolejności zauważyć, iż w przypadku poddania merytorycznemu badaniu tak właśnie określonego przedmiotu kontroli ewentualne stwierdzenie jego niekonstytucyjności rodziłoby daleko idące następstwa. Konsekwencją bowiem uznania, że art. 767⁴ § 1 k.p.c. w zakresie zwrotu „w wypadkach wskazanych w ustawie” jest niezgodny z Konstytucją i w tym zakresie utracił moc obowiązującą, byłoby pozbawienie art. 767⁴ § 1 k.p.c. tego elementu, który stanowi o istocie wyrażanej owym przepisem reguły. W następstwie rozstrzygnięcia trybunalskiego doszłoby wówczas do ustanowienie reguły odmiennej, wedle której na (każde) postanowienie sądu (pierwszej instancji) przysługuje zażalenie. Wobec zaś tego, że przepis art. 767⁴ § 1 k.p.c. ma charakter ogólny i dotyczy postanowień sądu pierwszej instancji zapadających w postępowaniu egzekucyjnym, skutkiem uwzględnienia zarzutów Skarżącego byłoby wprowadzenie zaskarżalności wszystkich, także incydentalnych i wpadkowych, postanowień niezależnie od tego, czy są to postanowienia, które sąd wydaje „samoistnie”, czy też w następstwie rozpoznania skargi na czynności komornika. W świetle argumentacji

skargi konstytucyjnej nie można jednak przyjąć, że przedstawione przez Skarżącego zarzuty opierają się na tezie, iż niekonstytucyjna jest sama zasada wynikająca z art. 767⁴ § 1 k.p.c., w świetle której postanowienia sądu pierwszej instancji są w postępowaniu egzekucyjnym zaskarżalne tylko wtedy, gdy tak stanowi ustawa, a naruszenie konstytucyjnych praw Skarżącego jest skutkiem niekonstytucyjności tejże zasady. Przedstawione w skardze konstytucyjnej uzasadnienie zarzutów wskazuje natomiast, że przedmiotem konstytucyjnych wątpliwości Skarżącego jest jedynie kwestia niezaskarżalności postanowienia sądu pierwszej instancji wydanego wskutek rozpoznania skargi na czynność komornika, polegającą na zajęciu wierzytelności dłużnika. Zwrócono już uwagę, iż fundament argumentacji Skarżącego jest założenie, że postanowienie zapadło w sprawie, odpowiadającej pojęciu „sprawa” z art. 45 ust. 1 Konstytucji, zaś wywód Skarżącego, zmierzający do wykazania tego założenia, jest ściśle odniesiony do konkretnego przedmiotu postanowienia, z którym Skarżący wiąże naruszenie swych konstytucyjnych praw, i nie można go uznać za mający na tyle uniwersalny walor, iż dotyczy całej konstrukcji art. 767⁴ § 1 k.p.c. w pełnym spektrum stosowania tego przepisu. Przeciwnie, Skarżący podkreśla wszak, iż jego „sprawą” (w rozumieniu art. 45 ust.1 Konstytucji) jest domaganie się „udzielenia ochrony prawnej w zakresie «nowego» sporu co do sposobu spełnienia (wykonania) określonej (tj. polegającej na zajęciu wierzytelności dłużnika – przyp. wł.) czynności faktycznej w postępowaniu przed organem pozasądowym sensu stricto” (skarga konstytucyjna, s. 3-4). Ma to duże znaczenie dla prawidłowej identyfikacji rzeczywistego przedmiotu zaskarżenia, który w postępowaniu inicjowanym skargą konstytucyjną jest przecież – jak była już o tym mowa – zdeterminowany, poza sformułowanym przez skarżącego wnioskiem o stwierdzenie niezgodności z powołanymi wzorcami kontroli wskazanego unormowania, także sytuacją prawną tegoż skarżącego, stanem faktycznym jego sprawy oraz podstawą prawną zapadłego w tej sprawie ostatecznego rozstrzygnięcia o konstytucyjnych prawa lub wolnościach skarżącego. Z tych względów nie tylko przyjęcie zakresowej formuły zaskarżenia

art. 767⁴ § 1 k.p.c., określonej w *petitum* skargi konstytucyjnej, prowadziłyby do oceny konstytucyjności kwestionowanego unormowania w zakresie wykraczającym poza dopuszczalne, wyznaczone przez art. 79 ust. 1 Konstytucji, ramy kontroli inicjowanej skargą konstytucyjną. Także zawężenie zakresowego ujęcia przedmiotu kontroli – do postanowień sądowych zapadłych w postępowaniu egzekucyjnym wskutek rozpoznania skargi na czynności komornika – nadałoby kontroli konstytucyjności w przedmiotowej sprawie charakter *actio popularis*, co stwierdził – w podobnej sprawie – Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu z dnia 9 czerwca 2014 r., sygn. Ts 178/13 (OTK ZU nr 3/B/2014, poz. 224). Postanowienia takie mogą bowiem dotyczyć każdej czynności komornika, zarówno o charakterze orzeczniczym, jak i faktycznym (manualnym), a nawet zaniechania dokonania przez komornika czynności (art. 767 § 1 zd. 2 k.p.c.). Przedmiotem rozstrzygnięcia sądowego, wydanego w następstwie rozpoznania skargi, mogą być więc rozmaite kwestie, różniące się ciężarem gatunkowym i stopniem ingerencji w prawa stron postępowania egzekucyjnego, co wyklucza możliwość ich oceny – w kontekście wzorca kontroli z art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji – jedną miarą. Sam Skarżący nie stawia zresztą tezy, iż w każdym przypadku skargi na czynność komornika postępowanie przed sądem stanowi sprawę w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Co więcej, uzasadniając aktualność tej tezy, lecz jedynie w odniesieniu do czynności polegającej na zajęciu wierzytelności dłużnika, Skarżący nawiązuje właśnie do przedmiotu czynności komornika poddanej kontroli sądu, będącej ingerencją w jego prawa majątkowe, co zdaje się pośrednio wynikać z zastrzeżenia, zgodnie z którym sądowe rozstrzygnięcie w przedmiocie skargi na taką czynność komornika konstytuuje „sprawę” jedynie dla dłużnika [„złożenie skargi na czynność komornika powoduje powstanie «nowej» odrębnej «sprawy» o ochronę określonych praw” (skarga konstytucyjna, s. 4)], ale już nie dla wierzyciela, wobec którego „egzekucja jest [jedynie] kontynuacją postępowania procesowego” (*ibidem*).

Podsumowując, należy zatem przyjąć, że skoro przedmiotem konstytucyjnych wątpliwości Skarżącego nie jest reguła, wedle której w postępowaniu egzekucyjnym postanowienia sądu pierwszej instancji są zaskarżalne tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie (nawet w zakresie ograniczonym do postanowień zapadłych wskutek rozstrzygnięcia skargi na czynność komornika), a normatywną podstawę dopuszczalności zażalenia postanowienia sądu pierwszej instancji stanowi przepis art. 767⁴ § 1 k.p.c., zawierający ogólną regułę, oraz – dodatkowo – uszczegóławiający tę regułę – inny przepis k.p.c., to za rzeczywisty przedmiot kontroli konstytucyjności, choć nieujęty w *petitum* skargi konstytucyjnej, uznać należy pominięcie ustawodawcze, polegające na braku owego szczególnego przepisu przewidującego zaskarżalność postanowienia sądu wydanego w następstwie rozpoznania skargi na czynność komornika polegającą na zajęciu wierzytelności. Jak wynika z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, decydujące znaczenia dla wyznaczenia ram postępowania ma istota sprawy, ustalana na podstawie treści argumentacji przedstawionej przez skarżącego, a nie sposób formalnego oznaczenia w *petitum* skargi przepisów, które są kwestionowane, ani postanowień konstytucyjnych, z których skarżący wywodzi wzorce kontroli (*vide* – wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 marca 2015 r., sygn. K 31/13, OTK ZU nr 3/A/2015, poz. 31 i z dnia 8 października 2015 r., sygn. SK 11/13, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 144).

W polskim porządku konstytucyjnym z pominięciem ustawodawczym, podlegającym kognicji Sądu Konstytucyjnego, mamy do czynienia wówczas, gdy w akcie prawnym, wydanym i obowiązującym, prawodawca reguluje jakieś zagadnienie w sposób fragmentaryczny, niepełny (ze względu na zbyt wąski zakres zastosowania lub z uwagi na cel i przedmiot regulacji pomija treści istotne). Stwierdzenie niekonstytucyjności pominięcia prawodawczego jest uzasadnione tylko wtedy, gdy istnieje konstytucyjny nakaz uregulowania jakiejś kwestii, a ustawodawca wykonuje ten nakaz jedynie w części. W przeciwnym wypadku

zarzut braku takiej regulacji może być rozpatrywany wyłącznie w kategoriach zaniechania prawodawczego, którego badanie pozostaje jednak poza zakresem kognicji Trybunału (*vide* – postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 października 2015 r., sygn. P 6/13, OTK ZU nr 9/A/2015, poz. 161 i z dnia 30 czerwca 2021 r., sygn. K 32/15, OTK ZU z 2021 r., seria A, poz. 35). Orzeczenia Trybunału dotyczą zawsze konkretnych przepisów, a nie problemów Konstytucyjnych (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 września 2011 r., sygn. SK 9/09, OTK ZU nr 7/A/2011, poz. 78), dlatego sformułowanie zarzutu pominięcia ustawodawczego wymaga określenia normy prawnej, która nie znajduje zastosowania w sprawie skarżącego, oraz wskazania jej usytuowania w odpowiedniej jednostce redakcyjnej tekstu prawnego, a także wykazania, że niezastosowanie tej normy jest wynikiem zbyt wąskiego zakresu jej regulacji, co w konsekwencji staje się źródłem naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego (*vide* – postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 kwietnia 2016 r., sygn. Ts 213/15, OTK ZU z 2016 r., seria B, poz. 500). W przedmiotowej sprawie konieczność spełnienia tego warunku wymagała więc skierowania skargi przeciwko przepisom normującym możliwość zakwestionowania postanowienia sądu uwzględniającego lub oddalającego skargę na czynność komornika, polegającą na dokonaniu zajęcia wierzytelności, a w szczególności przeciwko zaistniałemu w ich treści pominięciu, polegającemu na nieuwzględnieniu możliwości zażalenia postanowienia w przedmiocie skargi na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności. Nie można bowiem przyjąć, aby wyłączenie możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie skargi na zajęcie wierzytelności przez komornika wynikało wyłącznie – i w pierwszym rzędzie – z treści zakwestionowanego art. 767⁴ § 1 k.p.c., gdyż przepis ten ustanawia jedynie generalną regułę, zgodnie z którą zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie (por. wydane w podobnej sprawie postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 lipca 2020 r., sygn. Ts 231/17, OTK ZU z 2020 r., seria B, poz. 325). Nie w normatywnej treści przepisu art. 767⁴ § 1

k.p.c. tkwi bezpośrednia przyczyna zarzucanego w skardze konstytucyjnej naruszenia praw Skarżącego, a ewentualna sanacja sytuacji procesowej Skarżącego, zmierzająca do zagwarantowania Mu prawa do zaskarżenia postanowienia sądu pierwszej instancji, nie jest bezpośrednio zależna od treści zaskarżonego przepisu, ale od unormowań k.p.c., określających wypadki, w których złożenie środka odwoławczego od wydanego postanowienia jest dopuszczalne. Tych zaś unormowań Skarżący nie uczynił przedmiotem wniesionej skargi konstytucyjnej (por. wydane w podobnej sprawie, dotyczącej zajęcia przez komornika ruchomości, postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 maja 2009 r., sygn. Ts 284/07, OTK ZU nr 4/B/2009, poz. 265), co skutkuje koniecznością umorzenia postępowania wobec niedopuszczalności wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK).

Niezależnie od wskazanych i prowadzących do umorzenia postępowania braków skargi konstytucyjnej, nawet w wypadku uznania, że skarga spełnia jednak przesłanki dopuszczalności merytorycznego badania zaskarżonego unormowania, uwzględnienie przedstawionych przez Skarżącego zarzutów niekonstytucyjności nie byłoby możliwe. Skarżący, formułując założenie, że rozpoznawanie przez sąd w postępowaniu egzekucyjnym skargi na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności dłużnika jest „sprawą” (wg określenia Skarżącego – sprawą „nową”, tj. samodzielną i odrębną względem sprawy cywilnej, której ostatnią, wykonawczą fazą jest egzekucja) w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz że „sprawa” ta objęta jest gwarancją dwuinstancyjności postępowania sądowego, którą to zasadę proklamuje art. 176 ust. 1 Konstytucji, nie dostrzegł, iż w wielu wypowiedziach orzeczniczych, i to także dotyczących kwestii zaskarżalności postanowień sądu wydanych w następstwie rozpoznania skargi na czynność (lub bezczynność) komornika, Trybunał Konstytucyjny zagadnienia te szeroko analizował, a w świetle przedstawionych w związku z tym konkluzji, zarzuty Skarżącego należy uznać za bezzasadne.

Przede wszystkim wątpliwe jest, w świetle poglądów Sądu Konstytucyjnego, uznanie postępowania, którego przedmiotem jest rozpoznanie skargi na czynność komornika, za sprawę w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. W wyroku z dnia 12 kwietnia 2021 r., sygn. SK 21/11, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że „[w] postępowaniu egzekucyjnym nie mamy (...) do czynienia z rozpoznaniem sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji: jeżeli egzekucja toczy się na podstawie tytułu egzekucyjnego pochodzącego od sądu, spór między stronami został już uprzednio prawomocnie rozstrzygnięty” (OTK ZU nr 4/A/2021, poz. 38). Trybunał w powołanym wyroku wyjaśnił też charakter relacji prawa gwarantowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji do postępowania egzekucyjnego, stwierdzając, że „realizacja prawa do sądu, obejmującego prawo do wiążącego rozstrzygnięcia sądowego, wymaga ukształtowania postępowania egzekucyjnego w sposób zapewniający jego szybkość i efektywność. Wiążący charakter rozstrzygnięcia sądowego doznawałby uszczerbku w sytuacji, w której przymuszenie dłużnika do wykonania obowiązków stwierdzonych w wyroku sądowym wiązałoby się z koniecznością prowadzenia kolejnego długotrwałego i żmudnego postępowania egzekucyjnego. Konieczność zagwarantowania szybkiego i sprawnego przebiegu egzekucji i ochrony w ten sposób praw wierzyciela wzmacnia fakt, że to dłużnik mógłby uniknąć egzekucji ze swojego majątku, gdyby dobrowolnie i we właściwym czasie spełnił świadczenie określone w prawomocnym wyroku sądowym. Co więcej, nic nie stoi na przeszkodzie spełnieniu przez dłużnika zasądzonych od niego świadczeń także w toku postępowania egzekucyjnego i wniesienia przez niego na tej podstawie powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Potrzeba podejmowania przez komornika czynności egzekucyjnych uzależniona jest tym samym od zachowania samego dłużnika. Gwarancje procesowe przewidziane w postępowaniu egzekucyjnym muszą zatem w wyższym stopniu uwzględniać interesy wierzyciela, w tym również do szybkiego uzyskania zasądzonych świadczeń. Wierzyciel nie może bowiem chronić swoich praw w żaden inny sposób niż uruchamiając postępowanie egzekucyjne”

(*ibidem*). W wyroku z dnia 22 października 2013 r., sygn. SK 14/11, Trybunał przyjął, że skarga na czynność komornika jest kwestią wpadkową (incydentalną) w ramach sprawy egzekucyjnej (*vide* – OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 101; podobnie w postanowieniu z dnia 20 stycznia 2010 r., sygn. P 70/08, OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 7). W sprawie o sygn. SK 14/11 Trybunał podkreślił zarazem, że „[w]skazana konstatacja nie oznacza (...) wyłączenia dopuszczalności oceny uregulowań proceduralnych w przypadku skargi na czynności komornika w świetle prawa jednostki do sprawiedliwej (rzetelnej) procedury (...) [bowiem] konieczność ustanowienia określonych środków proceduralnych w niektórych kwestiach wpadkowych, niemających charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, może wynikać z ogólnego wymogu ukształtowania procedury sądowej zgodnie z zasadami sprawiedliwości proceduralnej” (*op. cit.*). W szeregu orzeczeń Trybunał Konstytucyjny wskazywał jednocześnie, że skarga na czynność (bezczynność) komornika, jako specyficzny dla postępowania egzekucyjnego środek zaskarżenia, który uruchamia kontrolę sprawowaną przez sąd, stanowi realizację prawa do sądu. Skuteczne zaś skorzystanie ze skargi czyni zarzut naruszenia art. 45 ust. 1 Konstytucji oczywiście bezzasadnym (*vide* – postanowienie z dnia 27 lipca 2012 r., sygn. Ts 226/10, OTK ZU nr 4/B/2012, poz. 349). W powołanym już postanowieniu z dnia 4 marca 2014 r., sygn. Ts 178/13, Trybunał również stwierdził, że środek zaskarżenia w postaci skargi na bezczynność komornika jest realizacją prawa do sądu, a ponadto wskazał, że z art. 45 ust. 1 Konstytucji, w szczególności z prawa do odpowiedniego ukształtowania procedury, nie wynika prawo do rozpoznania sprawy w więcej niż jednej instancji (*vide* – *op. cit.*).

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ugruntowany jest też pogląd, że prawo do sądu, wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, należy rozpatrywać w dwóch aspektach: jako prawo do sądowego wymiaru sprawiedliwości, a więc merytorycznego rozstrzygnięcia w zakresie praw jednostki, oraz prawo do sądowej kontroli innych aktów władzy publicznej, rozstrzygających sprawy jednostek,

po to, aby ustrzec jednostki przed arbitralnością władzy. Zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego, wyrażona w art. 176 ust. 1 Konstytucji, dotyczy jedynie tych postępowań, w których sądy sprawują wymiar sprawiedliwości – rozstrzygają „sprawę” w rozumieniu konstytucyjnym (*vide* – wyroki: z dnia 8 grudnia 1998 r., sygn. K. 41/97, OTK ZU nr 7/1998, poz. 117; z dnia 12 maja 2003 r., sygn. SK 38/02, OTK ZU nr 5/A/2003, poz. 38 i z dnia 12 stycznia 2010 r., sygn. SK 2/09, OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 1). Zasada dwuinstancyjności ma więc zastosowanie przede wszystkim w tym wypadku, gdy sąd pierwszej instancji rozpatruje sprawę w rozumieniu Konstytucji, jednak może obejmować również te kwestie wypadkowe, w odniesieniu do których sąd orzeka o prawach i obowiązkach określonego podmiotu. Konieczność ustanowienia środka zaskarżenia w niektórych kwestiach wypadkowych, niemających charakteru odrębnej sprawy w rozumieniu Konstytucji, może także wynikać z ogólnego wymogu ukształtowania procedury sądowej zgodnie z zasadami sprawiedliwości proceduralnej (*vide* – wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08, OTK ZU nr 3/A/2009, poz. 29). Trybunał Konstytucyjny podkreślał jednak, że sprawowanie przez sąd rejonowy kontroli legalności działań i zaniechań komornika do takich spraw nie należy (*vide* – postanowienia z dnia 22 marca 2005 r., Ts 138/04, OTK ZU nr 3/B/2005, poz. 125 i z dnia 2 czerwca 2014 r., sygn. Ts 2/14, OTK ZU nr 3/B/2014, poz. 244).

Mając na uwadze powyższe, wnoszę jak na wstępie.

P z upoważnienia
Zastępcy Prokuratora Generalnego
Robert [imię]
Zastępca Prokuratora Generalnego